Тема: Шәфкатьлелек бизи кешене.

Максат:

1. Укучыларны “Шәфкатьлелек” дигән темага уйланырга мәҗбүр итеп, киләчәктә үз балаларын шәфкатьле итеп тәрбияләү юнәлешен бирү.
2. Укучыларның үз фикерләрен ачык, матур итеп башкаларга җиткерә, дәлилләп күрсәтә белүләренә ирешү.
3. Укучыларда кешелеклелек, ярдәмчеллек, изгелек сыйфатлары тәрбияләү.
4. Шәфкатьле кешеләрнең эшләре белән танышу, аларны үзенә өлге итеп алу.

Сыйныф сәгатенең көтелгән нәтиҗәсе:

- Кем бер хаерле, гүзәл эш эшләсә, ул кешегә иң аз дигәндә ун кат савап булачак икәнен белү.
- Кешенең кылган изгелекләре дә, яман эшләре дә исәпләнеп бара- алар өчен җавап бирәсе булачак икәненә төшенү.
- Аллаһка ышанмаган кешенең яхшылыгы кабул булмый икәнен аңлау.

Эпиграф: *“Кем дә кем тузан бөртеге генә изгелек кылса, ул күренәчәк. Кем дә кем тузан бөртеге генә начарлык кылса, ул күренәчәк”.*

Дәрес барышы

I. Уку мәсьәләсен кую.

1. Видеороликны карау- “Шәфкатьлелек бар ул*!”(Восстановление веры в человечность”).*

- Сезнең игътибарыгызга видеороликны **тәкъдим** итәбез- ул бүгенеге дәреснең темасын ачыкларга ярдәм итәр.

Өчтәлек: авыр хәлдә калган кешеләргә, хайваннарга ярдәм белән ашыгып килгән изге күңелле коткаручылар турында.

II. Дәреснең темасын ачыклау. Шәфкатьлелек бизи кешене.

- Димәк, бүген без нинди темага сөйләшәчәкбез?

- Шәфкатьлелек турында.

- Видеоролик сездә нинди хисләр уятты? Фикерегезне исбатлагыз.

III.Уку мәсьәләсен чишү.

1. Яңа сүзләр:

Шәфкатьлелек, михербанлык, мәрхәмәтлек, волонтерлык (кешеләргә бушка ярдәм итү).

- Нәрсә ул шәфкать?

/Җаваплар/:

-Татар теленең аңлатмалы сүзлегендә <u>яхшылык сүзенең</u> түбәндәге синонимнары бирелгән: мәрхәмәтлелек, ярдәмчеллек, кешелеклелек, шәфкатьлелек, ихтирамлылык, игелеклелек.

- Минемчә, “шәфкать” сүзе – кызгану, аяу хисе, мәрхәмәтле, киң күңелле, рәхимле, ярдәмчел, игелекле булуны аңлата.

2. Шәфкатьлелекнең төрләре.

- Кечкенә генә хикәяне тыңлагыз. Хикәягә исем кушыгыз.

Бер стакан сөт

Беркөнне ярлы гаиләдән булган малай мәктәптә укыган өчен түләргә акча булсын дип ишектән- ишеккә йөреп, әйберләр сатып йөргән. Көн бик салкын, яңгырлы- вак- тияк товарын

да алучы юк. Тамагы ачып кесәсен актарып карый- анда тамак ялгарлык акча юк иде. “Менә бу йорт хуҗасыннан ашарга сорап карармын”,- дип уйлы, ләкин ишекне бик матур яшь кыз ачкач, малай югалып кала һәм бер стакан су гына сорый. Сөенечкә каршы, аңа бер стакан җылы сөт алып чыгып бирәләр. Аның тәмлелеген әйтеп бетерә торган түгел иде! “Күпме түләргә тиеш мин сезгә?”,- дигән сорауга, - “Бер тиен дә түгел. Әнием эшләгән яхшылык өчен түләүне беркайчан да алмаска өйрәтте...”

Чын күңелдән булган рәхмәтен белдереп, малай үзенә хәл кергәнен сизеп, бар кешеләргә, дөнья Хуҗасына ышанычы ныгып китте.

Күпмедер еллар үткәч, Американың бер зур шәһәрнең хастаханәсенә каты авыру яшь хатынны алып киләләр. Бик танылган, операцияләр өчен гадәтчә кыйммәтле түләү хакын сораган доктор Говард Келли аның кайсы шәһәрдән килгәнен ишеткәч, авыру палатасына керә һәм үлем хәлендә булган кешедә теге яшь кызны таный.

Дәвалауга бөтен көчен куеп, доктор аны үлеменән коткара. Операция өчен түләргә вакыт җиткәч, авыру хатын бик борчыла: калган бөтен гомере буена эшләгән бар акчасы шушы дәва өчен түләүгә китәчәк.

- *Күпме түләргә тиеш мин сезгә?- дип сорый.*
- *Бер тиен дә түгел.*
- *Дәвалану хакын әйтегез!*
- *Бер стакан сөт...*

Барысы да аңлашылды.... Күзләрен яшь тутырган хатын: ”Я, Раббым, чиксез рәхмәт Сиңа, Синең мине яратуың шәфкатле кешеләр йөрәкләре
һәм куллары аркасында миңа җиткерелде!”- дип елады...

Бу танылган Америка докторы Говард Келли белән чыннанда булган бер хәл турында хикәя иде (1855- 1943 г.г.).

- Хикәягә исем кушыгыз.
- Бер стакан сөт. (Яхшылык хәрвакыт кире кайта).
- Хикәя геройларын нинди уртак кеше сыйфаты берләштерә? (Шәфкатьлелек).

/Укытучы/:

- Шәфкатьлелек, мәрхәмәтлелек, тәүфыйк - миһербан, игелек- изгелек, ярдәм, киң күңелллелек, кадер- хөрмәт, наз- игътибар, юмартлык, сабырлык, итагатьлелек һам башка матур төшенчәләрне дә үз эченә алучы, бик киң мәгънәле сүз ул.
- Димәк, без игелекле эшләрне аеруча күп башкарырга, туганнарыбыз- якыннарыбыз белән тагын да күбрәк аралашырга, бер- беребезгә игътибарлы, ихтирамлы, түзем, миһербанлы булырга, ятим- мохтаҗларга җан җылысын, матди ярдәмне кызганмаска, изге гамәлләр башкарганда юмартлык күрсәтергә тиешбез.

3. “ Шәфкатьлелекне кемгә күрсәтергә була?” дигән сорауга җавап бирү.

/Җаваплар/:

- Шәфкатьле булу – көчсез әби-бабайларга, күршеләргә, өлкәннәргә, хезмәт һәм сугыш ветераннарына, кечкенә балаларга, хайваннарга булышу.
- «Яхшылык җирдә ятмый» дигән борынгылар.Чынлап та, яхшылык ул безнең изге эшләребез һәм уйларыбыз, кешеләрнең бер-беренә карата өчкерсез һәм рәхимле мөнәсәбәтләре.

/Укытучы/:

- Яхшылык беркайчанда онытылмый. Әлеге заманда бар дөньяны материаль байлыкка омтылу яулап алган, күп кешеләрнең уйлары, эшләре белән акча идарә итә. Ә яхшылык, игелеклек, шәфкатьлелек сыйфатларына урын юк кебек. Әлбәтта, акча белән дә мохтаҗ булган кешеләргә

ярдәм итәргә була, әмма чын күңелдән ярдәм күрсәтәсе килгән кешедә әллә ни зур акча суммалары, гадәттәгечә, булмый.

4. Төркемнәрдә эшләү. “Игелекле эшнең иртәсе-киче юк”.

1нче бирем ***Уен “Мин башлыйм, син дәвам ит”***
Шәфкатьлелек сүзләре белән бәйләнешле мәкальләр белән танышу (мәкальләрне тәрбияче башлый, укучылар дәвам итә).
- Шәфкатьлелек, яхшылык кебек күркәм сыйфатлар татар халкында иң югары бәяләнгән. Бу изге гамәлләр турында мәкаль һәм әйтемнәр иҗат ителеп, алар еллар дәвамында безне рухи яктан баета, әдәплелеккә өйрәтә.

- Ашның мае бар, сүзнең ... җае бар.
- Яхшы гадәт адәм итәр, яман гадәт ... әрәм итәр
- Кеше холкын күзәт- үзеңнекен ... төзәт.
- Матурлык эзләмә, яхшылык ... эзлә.
- Кешегә игелек итсәң- үзеңә ... булышырлар.
- Изгелек итсәң яшер, изгелек күрсәң ... фаш ит.
- Матурлык- бер көнлек, игелек- ... мәңгелек.
- Изгелек эшен озакка ... сузарга ярамый.
- Игелекле эшнең иртәсе-... киче юк.
- Изгелек итә алмасаң, ... яманлык кылма.
- Яманлык артыннан йөргән - ... изгелек тапмас.
- Яхшылык җирдә ... ятмый.
- Җылы сүз - җан ... азыгы.
- Яхшы булсаң, даның чыгар, яман булсаң, ... җаның чыгар.
- Яхшылык кылган - аш җыйган, яманлык кылган ... таш җыйган.
- Яхшылык эшлә дә ... суга сал.
- Изгелек итә алмасаң, яманлык ... кылма.
- Кайсы мәкаль сезгә күбрәк ошый һәм ни өчен? Фикерегезне испатлагыз.

2нче бирем ***«Ситуациягә бәя бирү»***
- Хикәяне тыңлагыз. Аның төп фикеренә туры килә торган исем кушыгыз:

Бу песи башкалардан ким түгел!

“Мәче балаларын сатам,”- дигән белдерүне күргәч, Рөстәм кибеткә керде, сатучы абый белән исенләште һәм кыймыча генә хакын белеште. “30 алып 50 сумга хәтле”- диелгәч, кесәсендә 2 сум гына булганын күрде, читенсенде һәм песи балаларына күз салырга гына рөхсәт сорады.

Сатучы елмайды, песиләрне тартмадан алып күрсәтте. Алар тарала башладылар, тик берсе ни өчендер башкалардан бик артта калды. Аягын да өстерәбрәк атлаган шикелле иде. *“Бу песигә ни булган?”- дигән сорауга,- “Аягы тумыштан гарип”,- дигән җавап ишетте. Рөстәмнең борчылуы йөзенә чыкты:*
- Нәкъ бу мәче баласын алыр идем мин.
- Бу бит гарип мәче! Нәрсәгә ул сиңа? Инде телисең икән- бушлай бирәм.
- Юк, бушлай алмыйм. Бу песи башкалардан ким түгел! Тулы хакын түләрмен аның өчен.
Сатучының йөрәге ни өчендер әрни башлады:
- Улым, син аңлап кына бөтермисен: бу мескен песи беркайчанда йөгерә, сикерә, уйный алмас.
Рөстәм чалбарының балагын кайтарды һәм сатучы хайран калып, аның аягының зәгыйф, гарип, тимерләр белән ныгытылган икәнен күрде...

- Мин дә бекайчанда йөгерә, сикерә алмыячакмын. Бу песигә дә аның авыр хәлен аңлый торган, аңа ярдәм итә торган кеше кирәк.

Сатучы абый иреннәрен төшләп, яше белән тулган күзен яшереп, Рөстәмгә елмайды:

- Улым, дөньядагы бөтен песи хуҗаларның синең шикелле олы йөрәкле булуларын Аллаһтан сорыячакмын...

- Хикәянең төп фикеренә туры килә торган исем кушыгыз.
- Ни өчен бу песинең хәлен Рөстәм генә аңлаган?
- Кешенең күңеле нинди икәнлеген, аның хайваннарга мөнәсәбәтендә ачык күреп була.

3нче бирем ***Видеоролик "Социаль эксперимент" (Америка)***

Өчтәлеге:

- Тамагым ач дип, урамда ризык сораган журналистка үзе ашаган пицаның кисәген бер бомж гына бирә. Аңа да, булса кирәк, бу пицаны хаер итеп шул видео төшерүчеләр журналистның иптәшләре алдан биргән булганнар. Башкалары- үземнең дә ашыйсы килә дип җавап бирәләр.
- Ни өчен болай? Ник без мохтаҗларны күрә белмибез? Ни өчен, күрсәк тә, аларны күрмәгәнгә салышабыз? Нәрсә булды безгә?!
- Видеороликта шәфкатьлелекнең киресе күрсәтелде.
- Анда кешеләргә хас булган нинди сыйфатлар сүрәтләнә?
- Михербансызлык, шәфкатьсезлек, ваемсызлык, гамьсезлек, мәрхәмәтсезлек.
- Күпчелек кеше хәленә үзе авырлыклар кичергән кеше генә керә белә, һәм дә шул авыр вакытта башкаларның ярдәменең тәмен татып карауучы дер.
- Юкка түгелдер, "Иң зур сынау- муллык белән сынауы",- дип әйтелә. Рәхәттә яшәгән кеше үзен генә уйлый, мескеннәрдә юк аның йомышы.

4нче бирем **"*Безнең киңәшләр*"**

- Үзеңдә шәфкатьлелекне тәрбиялисе килгән кеше нинди киңәшләр бирер идегез? (Балалар фикер алышып, үз группаның киңәшләрен тәгъдим итәләр).
  - Кешеләрдә барыннан да элек, уңай якларны табарга йөрәнегез.
  - Кешеләргә игътибарлы булыгыз. Аларга ярдәм кирәк түгел микән уйлый белегез.
  - Файда килүне өмет итмичә мохтаҗларга ярдәм итегез.
  - Табигатькә, хайваннарга карата мәрхәмәтле булыгыз.
  - Кем бер хаерле, гүзәл эш эшләсә, ул кешегә ун кат савап булыр.
  - Изгелек эшләгез- ул, һичшиксез, кире кайтачак. Начарлык эшләсәгез- ул да кире кайтачак.
  - Үзегездә булган мәрхәмәтлек орлыкларны кешеләрдән яшерегез, үз игелелегез белән мактанмагыз.

/Укытучы/:

- Барыбызга да истә тотырга кирәк: халык «Яхшы сүз - җан азыгы» дип бердә юкка әйтмәгән. Якын кешеннең рухи яктан күңелен күтәрү, авыр минутларда аның хәлен аңларга тырышу да бик мөһим. Җылы, яхшы сүз материаль ярдәмгә караганда да кирәгрәк булырга мөмкин, чөнки байлык ул була да бетә, а кылган яхшы эшләр күңелдә, йөрәктә кала һәм бер булса да әйләнеп кайтачаклар.

5. Танылган шәхесләр сүзе.

- Танылган шәхесләр сүзен ничек аңлыйсыз?

- *“Һәр кеше белән гүзәл тереклек итәргә, һәркемгә мәрхәмәтле булырга, һәрнәрсәнең гүзәл тарафын алга алырга...”* (Риза Фәхреддин)
- *“Яхшылык – начарлык эшләмәү генә түгел, ә начарлык эшләргә теләк булмау”* (Демокрит).
- *“Яхшылыкның көче беткәндә, ул яманлыкка әйләнә”* (Оскар Уайльд).

6. Изге Коръән китабыннан.

- Изге Коръән китабында шәфкатьлелек, изгелек турында болай дип язылган:

- ***“Яхшылык эшләргә ашыгыгыз”*** /Коръән.78/.
- ***«Кем дә кем яхшылык эшләсә, моның файдасы аның үзенә була, ә кем дә кем начарлык эшләсә, моның зарары үзенә булачак. Синең Раббың колларына әз генә дә гаделсезлек кылмый»*** /Фуссыйләт : 4/.

- Ни өчен кешегә яхшылыкны кылуда ашыгырга кирәк?
- Бу сүзләрне ничек аңлыйсыз?
- Аллаһ Тәгалә Гадел Зат булганга күрә бөтен кешегә дә тиешле җәзасын яки бу дөньяда, яки ахирәт дөньясында бирә. Кешенең башкаларга кылган начарлыклары үзенә кире әйләнеп кайтуы турында хәбәр итә.
- Монда Аллаһы Тәгаләнең 99 гүзәл исеменең кайсысы бик ачык күренә? (Әл Гадлү).

7. Эпиграф белән эш.

- ***“Кем дә кем тузан бөртеге генә изгелек кылса, ул күренәчәк. Кем дә кем тузан бөртеге генә начарлык кылса, ул күренәчәк” /*** Коръән. 99: 6-8/.

- Кеше гомере буена мөмкин кадәр күбрәк изгелекләр эшләргә тиеш, алар барысы да исәпләнәләр һәм килер бер көн- яхшы эшләребезнең күп булуы безгә бик- бик кирәк булачак.

8. Аллаһы Тәгаләнең ризалыгы өчен кылмаган изгелек турында.

- Аллаһы Тәгалә әйтте:

- ***“Имансызларның кешеләргә кылган яхшылыкларын очкан тузан кебек юк итәрбез, аларга һичбер файда булмас”*** (Коръән. Фуркан: 23).

- Адәм баласы өчен куркынычның куркынычы- изгелек кылып та, яхшылык эшләп тә бер савапсыз калу. Ничек алай булырга мөмкин? Алай була, әгәрдә кеше кылган яхшылыкны Аллаһ ризалыгы өчен түгел, ә башкалар аның изгелеген күрсеннәр өчен, аны махтасыннар өчен эшләнә икән- изгелеккә рия катнашкан чакта. Аллаһка ышанмаган кешенең яхшылыгы кабул булмый. Уйлап карыйк әле, ничек куркыныч: Адәм баласының гөнаһларын фәрештәләр исәпләп бара, ә яхшылыклары язылмый да, исәпләнми дә, файдасыз калачаклар, чөнки кеше үзен Раббыбыз каршында артык горур тота, Аңа ышанмый!

Заманында Әбу Талиб, Мөхәммәд Пәйгамбәр (с.г.в.)нең туганы, рәсүлебезгә бик күб ярдәм иткән, Ислам юлында үзенең байлыгын тоткан, Пәйгамбәребез (с.г.в.)не дошманнарыннан коткарган. Ләкин бу изгелекләр аңа ярдәм итмиячәкләр, чөңки ул Ислам динен кабул итмичә, “Аллаһтан башка иләһ юк, Мөхәммәд Аның илчесе”- дигән кәлимәсен (сүзен) әйтмичә, иман китермичә вафат булган. Пәйгамбәребез (с.г.в.) үзенең иң якын, иң яраткан туганнарының берсен Кыямәт көнендә яклы алмыячак, чөңки Аллаһы Тәгалә әйтте: ***“Имансызларның кешеләргә кылган яхшылыкларын очкан тузан кебек юк итәрбез, аларга һичбер файда булмас”*** (Коръән. Фуркан: 23).

9. Хәдисләр.

- Мөхәммәд Пәйгамбәр (с.г.с) нең хәдисләрен укып, алар турында үз фикерләрегезне әйтегез. Мөхәммәд Пәйгамбәр галәйһиссәләм әйтә:

- *"Кем бер сукырны кырык адым кадәр генә булса да, җитәкләп барса, шул кешегә җәннәт вәҗеп (тиеш) булыр".*
- *“Үзеңә нәрсә теләсәң, башкаларга да шуны телә”.*
- *“Игелекле эшләрне тавышсыз гына башкарыгыз”.*
- *“Һәр изгелек – сәдака”.*
- *“Кардәшеңә дә үзеңә теләгәнне теләмичә, берегез дә иманлы булмаячак”.*
- *“Инсаннар җәмгыяте бер инсан тәнендәге әгъзаларга охшар. Тәндә булган әгъзалар бер-берсенә ярдәмче булып торулары, берсе эштән чыкса, башкалары да шуннан зарар күрүләре кебек, инсаннар да бер-берсенә ярдәмче булып торырга һәм берсенә килгән һәлакәтне башкалары да уртаклашып сызланырга тиешләр”.*

- Исламның максатларының берсе – кешеләрнең сөю һәм дуслык белән яшәүләре. Моның ярдәмендә гаделлек хөкем сөрә, кешеләр күңеленә тынычлык урнаша. Әмма болар җәмгыятьнең һәр әгъзасы үзенә теләгәнне башкаларга да теләгәндә генә тормышка ашачак. Шуңа күрә, Пәйгамбәр галәйһиссәләм мондый теләкне иман белән бәйли, «иманның бер үзлеге» дип атый.

IV. Рефлексия (Йомгаклау).

- Дәреснең темасын искә **төшерегез.**

- Шәфкатьлелек темасына карата нинди гыбрәтләр алдыгыз? ***(Әгәр итсәң берәүгә син изге эш, үзеңә дә килер шундый ук өлеш. Изгелек итсәң яшер, изгелек күрсәң фаш ит).***

-Үзегез өчен нинди нәтиҗә ясадыгыз?

- Нәрсә ул яхшылык һәм шәфкатьлелек? Бу сүзләрнең мәгънәсе нидә?

/Укытучы/:

- Уйлап карасак, шәфкатьлелек - бер-береңә ярдәмгә килергә әзер булу, якын кешең өчен үзеңне, үзеңнең хис- тойгыларыңны корбанга китерүдер, гомумән, чын күңелдән эчкерсез яхшылык кылу. Безнең чынбарлыкта бар кешедә дә бу күңел сыйфаты, кызганычка каршы, юк. Яхшылык кылган кешеләр Аллаһка ышанмасаларда, шәфкатьле һәм изгелекле булып кала аладыр, минемчә. Ләкин чын күңеле белән Аллаһы Тәгаләгә ышанган кеше шәфкатьсез була алмый, чөнки Раббыбыз бер- беребезгә яхшылык кылырга кушкан.

- Үзегездә булган мәрхәмәтлек орлыкларны кешеләрдән яшерегез, үз игелелегез белән махтанмагыз.

- “*Кем дә кем тузан бөртеге генә изгелек кылса, ул күренәчәк. Кем дә кем тузан бөртеге генә начарлык кылса, ул күренәчәк”.* Бу сүзләрне үзебезнең йөрәкләребезгә гомер буена салыйк, беркайчанда онытмыйк, чөнки һәрбер тузан бөртеге хәтле изгелегебез өчен дә, һәрбер тузан бөртеге хәтле яманлыгыбыз өчен дә Аллаһы Тәгалә каршысында җавап бирәчәкбез. Шәфкатьлелек бизи кешене һәм бәхетле дә итә аны.

VI. Өйгә эш:

- Өй эшен вариантлап бирәбез:

1. “Мин белгән шәфкатьле кеше” дигән темага җавап әзерләп килергә.
2. Шәфкатьлелек турында киңәшләрне истә калдыру.